

Arkitektur i Bergen - mangfold og særpreg mellom tradisjon og modernisme

Byutviklingskonferansen 2025

byantikvar Johanne Gillow

I dag:

- En feiende fort tur gjennom tanker og forbilder fra middelalderens stein til moderne betong i Bergen

Salige Frederik Konow Lund om 1800-tallets arkitektur:

«Vi er nå på overgangen til den besynderligste periode i kunsthistorien – hvis etterdønninger vi har merket til det siste – hvor arkitektene i vill karré farer avgårde gjennom så å si samtlige historiske stilperioder – avbrutt av underlige sidespring og krampaktige forsøk på nyskaping.

Perioden er lett å kritisere, men man må ikke være blind for at også meget sunt og godt så dagens lys – overfladisk flitterstas – løgnaktighet og hykleri ses jevnside med sunne, konstruktive, vel planlagte bygninger med gode proporsjoner og hederlig materialbehandling.»

(1946, FKL, Et kultursentrum)

BERGEN
KOMMUNE

Leif Grung , rederibygning 1924,

Berner&Kielland, Telegraf 1926
(Houens fonds diplom 1927)

Le Corbusier:
Villa Savoye
1928

1936

Leif Grung: Rederibygning Starvhusgaten, 1924

Blaauwgården og Kalmarhuset 1936-38

Arnesen og Darre Kårbø: Svaneapoteket 1918 Terminus 1928

— Lysverket 1938

Ole Landmark: Clementsgård (1916), Rasmus Meyers samlinger (1924), Bergen kunsthall (1935)

I mellomtiden...

Hagebybebyggelse – 1920-1930

Bergensstil, Bergensskolen og modernisme

Leif Grung (Tveiterås 1939)

Leif Grung (Jäger Minde Haveby, 1937) Siljustøl (Ludolf Eide Parr 1939) Kristian Bjerknes (Eikeviken 22, 1936)

Grung, 1930-tallet

- ✓ Stiluttrykk og ideologi har endret seg gjennom århundrene.
- ✓ Stilutvikling i arkitekturen har fulgt tidsånd og samfunnstrender.
- ✓ Antikkens arkitektur har inspirert helt siden renessansen og med jevne mellomrom preget arkitekturen med tilbakevendende perioder av klassisisme/nyklassisisme.
- ✓ Nyklassisistiske perioder ble brutt av søken etter noe særegent for sin tid og sitt sted, fra historismen til modernismen.

Stilarter i det historiske Bergen

(kort oppsummert)

Romansk
Muriv med kvaderstein små vindu/skipninger med rundbuede vinduer og takbuer. Rundbuet dørportal

Renessanse
De klassiske søyleordener
Buer
Harmoni i fasade

Rokokko
Lyse farger, asymmetrisk ornamentikk og ynde.
Store vinduer, smårutete sprøsser
Svungne, avrundete listverk med dekor

Historisme
Stilpluralisme herunder alle ny-stilene som nyromansk, nygotisk nyrenessanse, nybarokk, nyrokoko, mv.

Jugendstil
Sluttet bygningsskulptur
Asymmetri i fasade
Karnapper og balkonger
Valmtak og mansardtak, saltak, skifer eller tegl
Krysspostvinduer med smårutete sprøsser i øverste felt
Glasmaleri i rekt av organiske linjer
Dekorative elementer, Plastre

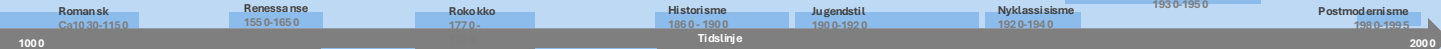
Nyklassisme
Avgrenset rektangulær bygningsskulptur.
Salt/halvvalmet tak, tegl/skifer
Symmetri i fasaden.
Symmetriske smårutete vinduer eller empirievinduer.
Enkelt listverk, riflet eller symmetrisk profilering.
Søyler og pediment/gavl/motiv Plastre

Bergensk olav
Vestnorsk byggeskikk og lokale håndverkstradisjoner.
regionale materialer, tre og gråstein.
Tilpasses landskapet og klimaet på Vestlandet.
Tegltekket saltak (ofte)
Tradisjonell fargebruk

Postmodernisme
Historiseringen av former, eksempelvis fra klassisk arkitektur – brukt på en utradisjonell måte.
Stilen kan ses å være en reaksjon mot modernismen

Gotisk
Søylebærende konstruksjon
Høye bygninger
Spissbuede vindu/skip og dørportaler

Barokko
Kraftige, svungne former
Store dimensjoner, kontraster, symmetri.
Pompøse helhetavvikninger samlet om hovedmotiv og aksel
Høye valmtak og smårutete vinduer.

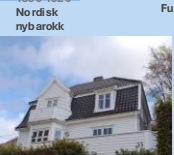
Klassisisme
Empire
Søyler og "portico"
Fasader med tyngde og enkelt/het To-ramsvinduer med tre ruter i høyden

Klassisisme
Louis Seize
Mansardtak, Store smårutete vinduer, Dekor med blomsterkrooner, girlander, medaljonger og søyler

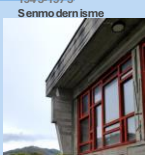
Sjelsøstiller
Saltak, stort takutsjikk, synlige, utskårne sperrer.
Krysspostvinduer, flere fag, farget glass.
Rik dekor, utskårne detaljer, listverk og gavkryss.
Glasverandaer og dører med overlys og sprøsser.
Fasader i 2-3 farger.

Nordisk nybarokk
Kubistisk, eller rektangulær, sluttet bygningsskulptur.
Høye, bratte valm/mansardtak, skifer/tegl
Små rutete vinduer
Ornamentikk
Kraftige dørportaler i stein, pusset eller upusset tegl
Brutte, avrundete eller klassiske kvaderhjelmer
Karnapper
Natursteinsdetaljer, smijern og kobber

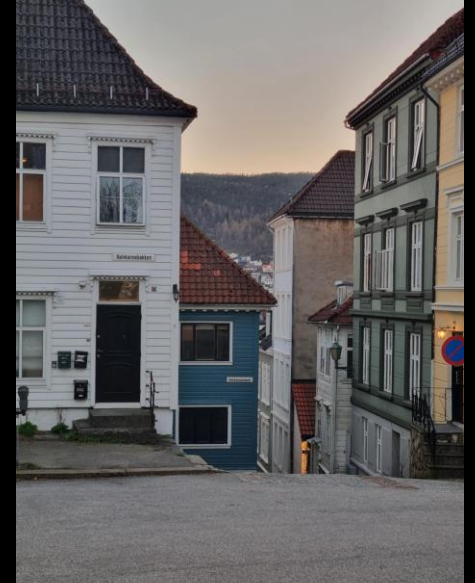
Funksjonalisme
Enke hovedformer uten dekorasjoner
Flate tak, vindu/bånd/vindu samlet ved hushjørner
Rene linjer
Geometriske former

Sensuelt modernisme
Flate tak, pusset og upusset betong, naturbetong og plattledning
Enkle, med jevne vindu/skulpturer, slake saltak, Pusset mur, detaljer i tre.

Virkeligheten ikke like lineær...

En sluttrefleksjon:

Bergens bygningsarv kjennetegnes av en stor tidsdybde og et uvanlig stort mangfold og mange bygg som bærer preg av overgangsformer mellom ulike stilperioder. I motsetning til mange europeiske byer, der stilretningene kan avgrenses tydelig, finner man i Bergen sjelden bygninger med «rene» stiltrekk. De europeiske forbildene ble oversatt til lokale materialer, mindre skala og tre som hovedmateriale, noe som ga opphav til særegne kombinasjoner og gradvise stiloverganger.

Gjennom byens og omlandets bygninger kan man likevel lese utviklingen av europeiske og nasjonale stilretninger – tilpasset lokale forhold og byggeskikk. Denne kunnskapen er avgjørende for å forstå Bergens arkitektoniske særpreg, og for å videreføre tradisjonen med vakker, stedegen og særpreget ny bergensarkitektur.

Og tilslutt en liten oppfordring..:

«Hvis de presumptivt heldige borgere – som på ett eller annet tidspunkt av sitt liv er i besittelse av større summer enn de i realiteten har bruk for, kunne bevegnes til å avsette en passende porsjon av sitt liggende fe til estetisk høytliggende bygninger, da er det begrunnet håp om arkitekturframgang som kaster glans og gir felles glede.» (Frederik Konow Lund 1946)

Takk for oppmerksomheten!

BERGEN
KOMMUNE